

Krzysztof Piróg

Uniwersytet Rzeszowski

ORCID: 0000-0002-0049-603X

Uczestnictwo działaczek społecznych w wybranych wieczornych telewizyjnych programach publicystycznych

Streszczenie

Artykuł zawiera omówienie wyników analizy uczestnictwa działaczek społecznych w wybranych wieczornych programach publicystycznych emitowanych od 1 września 2014 r. do 30 czerwca 2015 r. oraz od 1 września 2017 r. do 30 czerwca 2018 r. W ramach przeprowadzonych analiz porównano poziom uczestnictwa w programach publicystycznych kobiet zaklasyfikowanych do kategorii działaczy społecznych na tle kobiet zaklasyfikowanych do innych kategorii w szczególności działających w sferze polityki. Dokonano porównania wyników zebranych w sezonie 2017/2018 do wyników zebranych w sezonie 2014/2015, a także porównano poziom uczestnictwa działaczek społecznych ze względu na stacje, w których emitowane były poddane analizie programy publicystyczne ze szczególnym akcentem na porównanie stacji telewizji publicznej z pozostałymi stacjami.

Słowa kluczowe: programy publicystyczne, telewizja, telewizja publiczna, działacze społeczni, kreowanie dyskursu publicznego, kobiety w przestrzeni publicznej

Kobiety stanowią około połowę społeczeństwa. Z danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego według stanu na koniec 2017 r. wynika, że w Polsce kobiety znajdują się nawet w nieznacznej większości w stosunku do mężczyzn, stanowiąc 52% ogółu ludności¹. Również w odniesieniu do osób w wieku 15 lat i więcej kobiety stanowiły 52% ogółu populacji, co wynika z danych dla 2017 r. zebranych w ramach Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) prowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny². Znacznie wyraźniejsza przewaga kobiet nad mężczyznami rysuje się, jeżeli chodzi o osoby z wyższym wykształceniem,

1 Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/temat>.

2 Źródło: Obliczenia własne na podstawie „Tabl. 7. Ludność w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia i płci w latach 2003-2017” zawartej w pliku: „Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2017 roku. Tablice w formacie XLS w pliku ZIP” dostępnym pod adresem: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-bezrobotni-bierni-zawodowo-wg-bael/aktywnosc-ekonomiczna-ludnosci-polski-iv-kwartal-2017-roku,4,28.html>.

wśród których kobiety stanowią 59%³. Z drugiej jednak strony kobiety rzadziej od mężczyzn są aktywne zawodowo, stanowiąc 45% ogółu pracujących, a zarazem 43% ogółu pracujących w pełnym wymiarze czasu pracy oraz 45% ogółu bezrobotnych. Zdecydowanie natomiast przeważają wśród osób zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu pracy, stanowiąc 66% oraz wśród osób biernych zawodowo – stanowiąc 62%⁴. Znacznie wyraźniejsze różnicowania występują w zakresie uczestnictwa kobiet w życiu politycznym. W Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej VIII kadencji wg stanu na dzień wyborów zasiadało 125 kobiet, co stanowi 27% ogółu posłów⁵. W Senacie kobiety stanowią 14%⁶. Znacznie częściej niż w sferze polityki kobiety są obecne w sektorze społecznym. Z danych raportu *Kondycja sektora organizacji pozarządowych w Polsce 2015* Stowarzyszenia Klon/Jawor wynika, że kobiety stanowią 47% członków zarządu przeciętnej organizacji pozarządowej. W zarządach organizacji specjalizujących się w ochronie zdrowia stanowią nawet 66% zarządów a w organizacjach specjalizujących się w pomocy społecznej – 62%. Znacznie rzadziej kobiety są członkami zarządów organizacji sportowych stanowiąc 29%. W stowarzyszeniach kobiety stanowią 48% członków, ale w stowarzyszeniach prowadzących działalność z zakresu usług socjalnych stanowią 71% członków, ochrony zdrowia – 69% a edukacji i wychowania – 65%. Z kolei w organizacjach działających w obszarze sportu, turystyki, rekreacji i hobby kobiety stanowią 32% członków (Adamiak, Charycka, Gumkowska 2016, s. 10, 40–41, 49, 149–151). Kobiety przeważają wśród stałych, regularnych pracowników organizacji pozarządowych, stanowiąc ich 59%, przy czym w organizacjach specjalizujących się w usługach socjalnych i pomocy społecznej stanowią przeciętnie 75% zatrudnionych, a w ochronie zdrowia – 70%. Podobnie jak w przypadku składu członków zarządu kobiety znacznie rzadziej od mężczyzn są pracownikami organizacji pozarządowych działających w obszarze sportu, turystyki, rekreacji oraz hobby, stanowiąc przeciętnie 36% ogółu pracowników (Adamiak, Charycka, Gumkowska 2016, s. 13, 57). Zauważalne jest zatem, że w każdym z wyróżnionych obszarów udział kobiet wśród stałych,

3 Źródło: Obliczenia własne na podstawie „Tabl. 7. Ludność w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia i płci w latach 2003–2017” zawartej w pliku: „Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2017 roku. Tablice w formacie XLS w pliku ZIP” dostępnym pod adresem: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-bezrobotni-bierni-zawodowo-wg-bael/aktywnosc-ekonomiczna-ludnosci-polski-iv-kwartal-2017-roku,4,28.html>.

4 Źródło: Obliczenia własne na podstawie „Tabl. 1. Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej według płci i miejsca zamieszkania w latach 1992–2017” zawartej w pliku: „Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2017 roku. Tablice w formacie XLS w pliku ZIP” dostępnym pod adresem: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-bezrobotni-bierni-zawodowo-wg-bael/aktywnosc-ekonomiczna-ludnosci-polski-iv-kwartal-2017-roku,4,28.html>.

5 Źródło: Obliczenia własne podstawie danych dostępnych pod adresem: http://sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/page.xsp/poslowie_poczatek_kad.

6 Źródło: Obliczenia własne podstawie danych aktualnych na 23 lipca 2018 r. dostępnych pod adresem: <https://www.senat.gov.pl/sklad/senatorowie/>.

regularnych pracowników organizacji pozarządowych jest wyższy niż wśród członków zarządów.

Określając zakres funkcjonowania sektora społecznego, można dokonać podziału na wymiar mikrospołeczny oraz makrospołeczny. W wymiarze mikrospołecznym działalność organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów społeczeństwa obywatelskiego prowadzona jest przede wszystkim w sposób bezpośredni w społecznościach lokalnych. Natomiast w wymiarze makrospołecznym w działalności organizacji pozarządowych czy ruchów społecznych kluczową rolę odgrywają media masowe, gdyż tylko za sprawą mediów masowych organizacje pozarządowe czy ruchy społeczne mogą prowadzić swoją działalność w zakresie obejmującym terytorium całego kraju, a niekiedy w zakresie wykraczającym poza granice państw. Można wręcz postawić tezę, że bez mediów masowych funkcjonowanie sektora społecznego w wymiarze makrostrukturalnym byłoby niemożliwe. W Polsce konieczność wspierania sektora społecznego poprzez umożliwianie jego przedstawicielom obecności w mediach zostało dostrzeżone przez Ustawodawcę, który w np. 23a *Ustawy o radiofonii i telewizji* wprowadził wymóg udostępniania przedstawicielom organizacji pozarządowych czasu antenowego w publicznej telewizji i radiofonii w tym w programach publicystycznych (Dz.U. 1993 Nr 7 poz. 34 z późn. zm.) – o czym wspomniano nieco szerzej w dalszej części niniejszej pracy.

Z danych przedstawionych w raporcie *Kondycja sektora organizacji pozarządowych w Polsce 2015* Stowarzyszenia Klon/Jawor wynika, że większość organizacji pozarządowych podchodzi z dystansem do obecności w mediach. Przedstawiciele 42% badanych organizacji wskazali na niezabieganie o uwagę mediów a przedstawicielom 37% organizacji było bliżej do stwierdzenia, że starają się informować media o swoich działaniach, by jak najwięcej osób dowiedziało się o ich organizacji (Adamiak, Charycka, Gumkowska 2016, s. 120).

Obecność kobiet w 14 radiowych i telewizyjnych programach publicystycznych była przedmiotem badań, których wyniki zaprezentowano w artykule Anny Dryjańskiej oraz Piotra Pacewicza *Chłopcy z placu mediów* (Dryjańska, Pacewicz 2015, s. 4). Badania te zostały przeprowadzone od kwietnia 2014 r. do marca 2015 r. Z przeprowadzonych badań wynika, że kobiety stanowiły zaledwie 13% ogółu zaproszonych gości, z najwyższym udziałem w programie „Tomasz Lis na żywo” emitowanym w TVP 2 wynoszącym 27,1% a najniższym w programie „Kawa na ławę” emitowanym TVN 24 wynoszącym 5,1% (Dryjańska, Pacewicz 2015, s. 4). Niestety, biorąc pod uwagę uwarunkowania prasy codziennej, wyniki przeprowadzonego badania zostały zaprezentowane w sposób bardzo ogólny. Ich omówienie zajęło zaledwie połowę strony numeru „Gazety Wyborczej” z zaprezentowaniem jedynie udziału kobiet w analizowanych programach publicystycznych bez rozróżnienia ról społecznych pełnionych przez zapraszane kobiety. Z nieco bardziej szczegółowych danych przedstawionych na portalu ekspertki.org wynika, że wśród zapraszanych polityków kobiety stanowiły 11%, a wśród ekspertów 19%⁷.

7 Źródło: <http://ekspertki.org>.

Obraz 1. Rysunek satyryczny ukazujący problem braku obecności kobiet w programach publicystycznych

Źródło: <http://ekspertki.org/wiecej-o-ekspertki-org/>

W odpowiedzi na niedoreprezentowanie kobiet w debacie publicznej powstała inicjatywa ekspertki.org polegająca na utworzeniu ogólnopolskiej bazy ekspertek rekomendowanych do udziału w mediach⁸. Inicjatywa ta ma stanowić odpowiedź na pojawiający się zdaniem jej inicjatorek stereotyp, że przewaga zapraszanych mężczyzn wynika z braku ekspertek na określone tematy⁹. Kwestia nierównej dostępności do mediów ze względu na płeć stanowi jeden z tematów poruszanych podczas cyklicznie organizowanego Kongresu Kobiet¹⁰. Problem niewystarczającej obecności kobiet w programach informacyjno-publicystycznych, przyczyn tego zjawiska oraz sposobów jego tłumaczenia, usprawiedliwiania stosowanych praktyk został poddany szczególnej analizie przez Piotra Pacewicza w artykule *#mediabezkobiet: kobiety same są sobie winne?* (Pacewicz 2016).

Nierówne uczestnictwo w mediach jest nie tylko problemem w Polsce. Z badania przeprowadzonego w Szwecji w ramach inicjatywy „Rättviseförmedlingen”

⁸ Źródło: <http://ekspertki.org>.

⁹ Źródło: <http://ekspertki.org>.

¹⁰ Źródło: https://www.kongreskobiet.pl/pl-PL/news/show/x_ogolnopolski_kongres_kobiet_-_program.

wynika, że kobiety stanowiły 27,5% spośród osób wypowiadających się w objętych zakresem badania artykułach¹¹.

Skoro jednak udział kobiet w sektorze społecznym zarówno na stanowiskach zarządczych w organizacjach pozarządowych, na poziomie pracowników tych organizacji oraz na poziomie członków stowarzyszeń jest znacznie wyższy niż udział kobiet w parlamencie, to zasadne wydaje się postawienie tezy, że w programach publicystycznych kobiety powinny równie licznie reprezentować organizacje pozarządowe co mężczyźni, a nawet częściej, biorąc pod uwagę, że kobiety dominują w niektórych obszarach działalności organizacji pozarządowych.

Celem niniejszego artykułu jest analiza zjawiska uczestnictwa działaczek społecznych w wybranych wieczornych telewizyjnych programach publicystycznych emitowanych od 1 września 2014 r. do 30 czerwca 2015 r. oraz od 1 września 2017 r. do 30 czerwca 2018 r. W wyniku prowadzonego monitoringu analizie poddano dane dotyczące 54 programów publicystycznych emitowanych głównie w tematycznych stacjach informacyjnych, w tym 25 programów emitowanych w sezonie 2014/2015 oraz 29 programów emitowanych w sezonie 2017/2018. W ramach prowadzonego monitoringu zbierano przede wszystkim dane dotyczące zapraszanych gości, ich płci, roli społecznej, a w przypadku polityków – reprezentowanego ugrupowania politycznego. W rezultacie stworzona została baza danych licząca 18 777 rekordów, czyli wizyt zaproszonych gości.

Tabela 1. Liczba wizyt zaproszonych gości w objętych zakresem badania wieczornych telewizyjnych programach publicystycznych

Stacja	Nazwa programu	Liczba wizyt zaproszonych gości	
		2017/2018	2014/2015
Polsat News	Dobry Wiecór Polsko	132	
	Dorota Gawryluk zaprasza	60	
	DurczokRacja	58	
	Gość „Wydarzeń”	151	299
	Graffiti popołudniowe	296	
	Pociąg do polityki		37
	Premierzy		226
	Prezydenci i Premierzy	101	
	Skandaliści	47	
	Tak czy nie	747	429
	To był dzień		624
	Wydarzenia i opinie	138	

11 Źródło: <https://rattviseformedlingen.se/wp-content/uploads/2015/12/Rattvisaren-in-English.pdf>.

Polsat News 2	Prawy do Lewego	519	538
	Rozmowa polityczna	334	390
Superstacja	Nie ma żartów	171	188
	Polska w kawałkach	270	
	Rozmowa dnia	203	179
	Salon polityczny	104	108
TV Republika	W punkt	190	
	Wolne głosy – wieczorem	160	
TV Trwam	Polski punkt widzenia	260	307
	Rozmowy niedokończone	365	431
TVN 24	Fakty po Faktach	826	1010
	Kawa na ławę	223	229
	Kropka nad i	215	246
	Piaskiem po oczach	45	49
	Tak jest	1155	1190
TVP Info	Bez retuszu	236	219
	Dziś wieczorem		470
	Forum	246	242
	Gość „Wiadomości”	400	
	Inforozmowa		199
	Kod dostępu		40
	Minęła 20	1792	1052
	Młodzież kontra	42	
Po przecinku		416	
TVP 2	Tomasz Lis na żywo		173
Ogółem		9486	9291

Źródło: badania własne [N=18777].

Część wyników z sezonu 2014/2015 została poddana analizie w ramach dwóch artykułów (Piróg 2015; Piróg 2016), natomiast całościowa analiza zebranego materiału z obu sezonów jest planowana do zaprezentowania w ramach odrębnej monografii. Impulsem dla podjętego projektu badawczego było poszukiwanie odpowiedzi na pierwsze z pięciu pytań postawionych przez Harolda Laswella, czyli pytanie: „Kto mówi?” (Dobek-Ostrowska 2006, s. 32; Goban-Klas 2008, s. 88) prowadzące do skupienia się na analizie komunikatora. Można zarazem stwierdzić, że przedmiotem podjętego projektu badawczego jest zjawisko selekcji dokonywanej przez media, z tym że w odróżnieniu od zazwyczaj prowadzonych analiz w duchu założeń tzw. *gatekeepingu* wprowadzonego do badań nad mediami przez Davida White’a

a rozwiniętego przez Kurta Lewina (Goban-Klas 2008, s. 180–181) przedmiotem analiz nie jest selekcja treści i wprowadzone przez Waltera Lippmanna zagadnienie tzw. ustanawiania agendy (*agenda setting*) (Lippmann 2004, s. 1–17), lecz – używając języka Pierre’a Bourdieu – zagadnienie kompozycji sceny (Bourdieu 2009, s. 62–63). Komponowanie sceny można zarazem uznać za element procesu ramowania (Castells 2013, s. 165), która to koncepcja w studiach nad mediami została rozwinięta przez R. Entmana (Dobek-Ostrowska 2011, s. 129). Zdaniem Bourdieu kompozycja sceny odgrywa fundamentalną rolę. „To ona rozstrzyga o wszystkim. Scena jest efektem niewidzialnej pracy. Jako przykład może posłużyć cała procedura zapraszania do studia: są ludzie, o których nawet nie myśli się, aby ich zaprosić, są też tacy, których się zaprasza, ale odmawiają. Na scenie to, co widoczne skrywa to, co niewidoczne: tym, czego nie widzimy w tak skonstruowanym obrazie, są społeczne warunki całej tej konstrukcji” (Bourdieu 2009, s. 62–63). Jak zauważa Robert Entman ramowanie jest procesem „wybierania i podkreślania pewnych aspektów wydarzeń i kwestii oraz tworzenia między nimi związków w celu propagowania określonej interpretacji, oceny lub rozwiązania” (za: Castells 2013, s. 165). W odniesieniu do podjętego tematu ramowanie można rozumieć jako mechanizm tworzenia pewnej struktury medialnego dyskursu publicznego, jako wspomnianą kompozycję sceny, która to kompozycja ma za zadanie ukształtowanie określonych przekonań u odbiorców, np. utrwalenie przekonania, że uczestnictwo w życiu publicznym jest domeną mężczyzn, że mężczyźni lepiej niż kobiety nadają się do wypowiedzania na tematy dotyczące sfery publicznej.

Niniejszy artykuł zawiera odpowiedź na następujące problemy badawcze:

- Czy udział kobiet w porównaniu do mężczyzn jest zróżnicowany ze względu na pełnioną rolę społeczną i jest związany z różnym poziomem uczestnictwa kobiet w różnych sferach życia społecznego, tj. czy udział działaczek społecznych w porównaniu do mężczyzn jest wyższy niż udział kobiet działających w sferze polityki?
- Czy udział działaczek społecznych w objętych zakresem badania programach publicystycznych emitowanych w telewizji publicznej jest wyższy niż w pozostałych stacjach?
- W których objętych zakresem badania stacjach telewizyjnych uczestnictwo działaczek społecznych jest największe, a w których najmniejsze?
- Czy udział działaczek społecznych w porównaniu do mężczyzn w sezonie 2017/2018 był wyższy, niższy, czy na podobnym poziomie jak w sezonie 2014/2015?
- Czy poziom uczestnictwa działaczek społecznych w programach publicystycznych jest zróżnicowany w czasie, a jeżeli tak, to czy to zróżnicowanie może być powiązane z dziejącymi się wydarzeniami w sferze publicznej (np. protesty, obrona interesów, praw kobiet)?

W odniesieniu do sformułowanych problemów badawczych postawiono następujące hipotezy:

- Udział kobiet w porównaniu do mężczyzn w objętym zakresie badania programach publicystycznych jest wyższy w przypadku działaczek społecznych niż w przypadku kobiet działających w sferze polityki.
- Udział działaczek społecznych w objętych zakresie badania programach publicystycznych emitowanych w telewizji publicznej jest wyższy niż w pozostałych stacjach.
- Udział działaczek społecznych w porównaniu do mężczyzn w sezonie 2017/2018 był na podobnym poziomie jak w sezonie 2014/2015.
- Uczestnictwo kobiet w programach publicystycznych jest wyższe, jeżeli w danym czasie w przestrzeni publicznej dzieją się wydarzenia związane ze sprawami kobiet, takie jak obrona praw kobiet – działania legislacyjne związane z prawami kobiet oraz protesty kobiet stanowiące odpowiedź na te działania.

Uzasadniając postawione hipotezy badawcze, w odniesieniu do pierwszej z nich można przyjąć, że znaczny udział kobiet w sektorze społecznym czy wręcz dominacja kobiet w niektórych obszarach działalności organizacji pozarządowych powinny przekładać się na większy udział działaczek społecznych w programach publicystycznych w porównaniu np. do sfery polityki, w której udział działających kobiet jest znacznie niższy. W odniesieniu do drugiej postawionej hipotezy zasadne wydaje się założenie wyższego udziału działaczy społecznych w programach publicystycznych emitowanych w mediach publicznych ze względu na misję pełnioną przez telewizję publiczną. Zgodnie z np. 23a *Ustawy o radiofonii i telewizji* (Dz.U. 1993 Nr 7 poz. 34 z późn. Zm.) media publiczne są zobowiązane do zapewnienia organizacjom pożytku publicznego możliwości informowania o prowadzonej działalności nieodpłatnej. W *Rozporządzeniu Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z dnia 29 kwietnia 2011 r. w sprawie trybu postępowania związanego z nieodpłatnym informowaniem w programach jednostek publicznej radiofonii i telewizji o prowadzonej przez organizacje pożytku publicznego nieodpłatnej działalności pożytku publicznego* (Dz.U. 2011 nr 109 poz. 638) oraz w *Rozporządzeniu Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z dnia 19 maja 2017 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie trybu postępowania związanego z nieodpłatnym informowaniem w programach jednostek publicznej radiofonii i telewizji o prowadzonej przez organizacje pożytku publicznego nieodpłatnej działalności pożytku publicznego* (Dz.U. 2017 poz. 1097), które to rozporządzenia stanowią uszczegółowienie ww. przepisu ustawy, wskazano, że informowanie o nieodpłatnej działalności pożytku publicznego prowadzonej przez organizacje pożytku publicznego następuje np. w formie audycji publicystycznych. W odniesieniu do trzeciej z postawionych hipotez mimo zidentyfikowania we wcześniejszych badaniach niskiego poziomu uczestnictwa kobiet w programach publicystycznych oraz prowadzenia w związku z tym działań informacyjnych, takich jak „#mediabez kobiet” zasadne wydaje się przyjęcie przypuszczenia, że działania te okazują się nieskuteczne ze względu na brak pozytywnego nastawienia do tych działań ze strony mediów. W odniesieniu do ostatniej postawionej hipotezy zasadne wydaje się przypuszczenie, że dziejące się wydarzenia związane ze sprawami kobiet

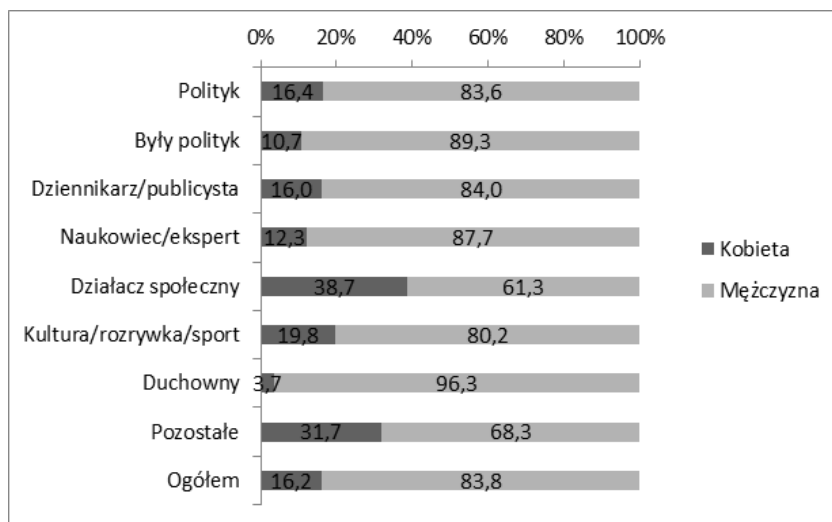
w szczególności polegające na aktywizacji działań kobiecych ruchów społecznych skutkują wzrostem zainteresowania tymi sprawami przez media, co z kolei przekłada się na wyższy udział w programach publicystycznych kobiet związanych z takimi ruchami społecznymi czy organizacjami pozarządowymi.

Przed przystąpieniem do udzielenia odpowiedzi na postawione problemy badawcze konieczne jest dokonanie wyjaśnienia dotyczącego sposobu klasyfikacji uczestniczek i uczestników programów publicystycznych do kategorii działaczy społecznych. W ramach badania wyróżniono 8 ról społecznych: 1) politycy, 2) byli politycy, 3) dziennikarze oraz publicyści, 4) naukowcy oraz eksperci, 5) działacze społeczni, 6) osoby działające w sferze kultury, rozrywki lub sportu, 7) osoby duchowne oraz 8) pozostałe osoby. Na etapie kodowania gromadzonego materiału empirycznego zdecydowano się na przypisanie do danej osoby występującej w programie publicystycznym tylko jednej roli społecznej, chociaż w praktyce niektóre osoby mogą pełnić w przestrzeni publicznej różne role będąc zarazem np. politykiem, naukowcem czy działaczem społecznym. Kategoria działacza społecznego była jedną z dalszych w porządku kodowania, tzn. jeżeli jedną z pełnionych ról przez uczestnika programu publicystycznego była rola polityka, to był on klasyfikowany jako polityk, jeżeli ktoś w przeszłości był politykiem, to był klasyfikowany jako były polityk, jeżeli ktoś był np. ekspertem np. prawnych, nawet jeżeli działał w organizacji pozarządowej, to był klasyfikowany jako ekspert, jeżeli działaczem społecznym była osoba duchowna, to była klasyfikowana jako osoba duchowna a nie jako działacz społeczny. Zauważenia wymaga, że ze względu na ograniczoną publiczną dostępność informacji oraz sposób przedstawiania gości w programach publicystycznych jednoznaczne rozstrzygnięcie, do której kategorii należy zaliczyć daną osobę, było zadaniem bardzo trudnym. Podjęte decyzje w zakresie przyjętego sposobu kodowania danych mogły zatem wpłynąć na zaobserwowany poziom uczestnictwa działaczy społecznych w programach publicystycznych, jednak nie powinny mieć one znaczącego wpływu na osiągnięte rozkłady w podziale na płeć. Do kategorii działaczy społecznych oprócz formalnych przedstawicieli organizacji pozarządowych zaliczono także osoby zaangażowane w działalność ruchów społecznych, akcji protestacyjnych czy związków zawodowych (jeżeli były to związki wykraczające poza obronę interesów pracowników jednej branży takie jak NSZZ „Solidarność” czy OPZZ).

Analiza uzyskanych wyników skłania do potwierdzenia pierwszej z postawionych hipotez. Zarówno w sezonie 2017/2018 jak i w sezonie 2014/2015 wśród osób zaklasyfikowanych jako działacze społeczni kobiety stanowiły największy udział w porównaniu do wyróżnionych pozostałych kategorii. Zauważalne jest jednak, że udział działaczek społecznych w analizowanych programach publicystycznych jest niższy w porównaniu do proporcji ich zatrudnienia w organizacjach pozarządowych, ale także w porównaniu do proporcji członków stowarzyszeń oraz składu zarządów.

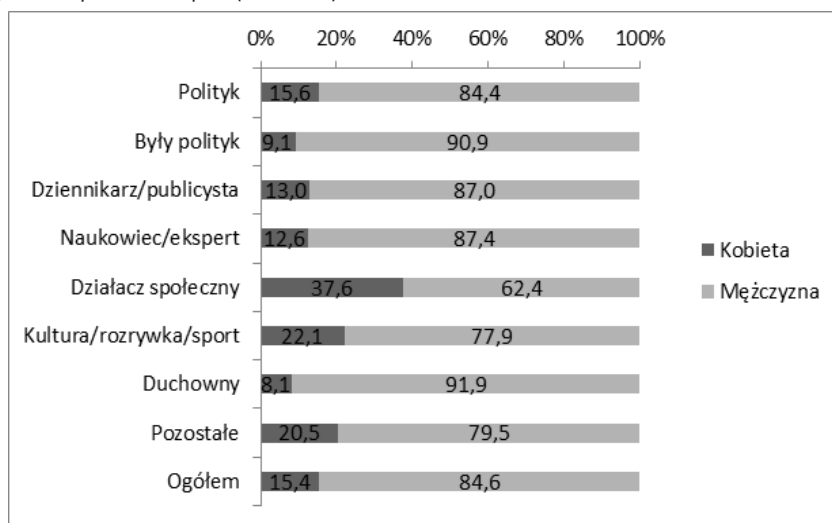
Uzyskane wyniki skłaniają także do potwierdzenia drugiej z postawionych hipotez. W obu sezonach wystąpił niemalże identyczny rozkład kobiet i mężczyzn zaklasyfikowanych do kategorii działaczy społecznych. W sezonie 2017/2018 zaobserwowano jedynie nieznaczny wzrost w granicach jednego punktu procentowego w porównaniu do sezonu 2014/2015.

Wykres 1. Kategorie uczestników w objętych zakresem badania programach publicystycznych w sezonie 2017/2018 w podziale na płeć (dane w %)

Źródło: badania własne [N=9486].

Wykres 2. Kategorie uczestników w objętych zakresem badania programach publicystycznych w sezonie 2014/2015 w podziale na płeć (dane w %)

Źródło: badania własne [N=9291].

Weryfikację hipotezy dotyczącej zróżnicowania uczestnictwa działaczek społecznych w objętych zakresem badania programach publicystycznych emitowanych w telewizji publicznej oraz w pozostałych stacjach można przeprowadzić dwutorowo: z jednej strony analizując udział wizyt działaczek społecznych w ogólnej liczbie wizyt, a z drugiej – analizując udział wizyt kobiet zaklasyfikowanych do kategorii działaczki społeczni w stosunku do ogólnej liczby wizyt działaczy społecznych. Oba sposoby weryfikacji postawionej hipotezy nie skłaniają do jej potwierdzenia. W sezonie 2014/2015 wizyty kobiet zaklasyfikowanych do kategorii działaczy społecznych w stacji TVP Info stanowiły 1,1% wszystkich wizyt, a w sezonie 2017/2018 – 0,4%. Z kolei w emitowanym w TVP 2 w sezonie 2014/2015 programie „Tomasz Lis na żywo” udział ten wyniósł 0,6%. W ten sposób mierzony poziom uczestnictwa działaczek społecznych w telewizji publicznej nie tylko nie był wyższy od pozostałych stacji, ale był wyraźnie niższy od poziomu zaobserwowanego w Polsat News 2 oraz TV Trwam. W Polsat News 2 poziom ten przekraczał 3% a w TV Trwam – 4%, w sezonie 2014/2015 zbliżając się do 5%. TV Trwam oraz Polsat News 2 na tle pozostałych stacji wyróżniają się także pod tym względem, że w Polsat News 2 niemal co piąta, a w TV Trwam co czwarta wizyta kobiety była wizytą działaczki społecznej. W odniesieniu do telewizji publicznej niski udział wizyt działaczek społecznych w ogólnej liczbie wizyt jest pochodną niskiego udziału wizyt kobiet w objętych zakresem badania programach publicystycznych, który tylko w przypadku stacji TVP 2 w sezonie 2014/2015 za sprawą programu „Tomasz Lis na żywo” nieznacznie przekroczył 25%.

Również udział wizyt kobiet zaklasyfikowanych do kategorii działaczki społeczni w stosunku do ogólnej liczby wizyt działaczy społecznych w objętych zakresem badania programach publicystycznych w TVP Info nie jest wyższy w porównaniu do pozostałych stacji. Co prawda w sezonie 2014/2015 był on najwyższy spośród wszystkich monitorowanych stacji, jednak w sezonie 2017/2018 okazał się najniższy. Podczas gdy w odniesieniu do TVP Info zaobserwowano znaczny spadek w tym zakresie, to w odniesieniu do TVN 24, Polsat News oraz Polsat News 2 zaobserwowano wyraźny wzrost. TVN 24 w sezonie 2017/2018 wyróżnia się na tle pozostałych stacji jako jedyna, w której liczba wizyt kobiet zaklasyfikowanych do kategorii działaczki społeczni przekroczyła 50% w ogólnej liczbie wizyt wszystkich działaczy społecznych. Z analiz natomiast wyłączone Superstację w sezonie 2014/2015, a także TV Republika oraz TVP 2 ze względu na osiągnięte zbyt małe liczebności, by uzasadnione było wykonanie procentowania.

Tabela 2. Udział kobiet i mężczyzn zaklasyfikowanych jako działacze społeczni w podziale na objęte zakresem badania stacje telewizyjne

Stacja	Sezon	L.dz.s.og.*	L.dz.s.k.*	L.dz.s.m.*	L.dz.s.og./O.l.w.*	L.dz.s.k./O.l.w.*	L.dz.s.k./L.dz.s.og.*	L.dz.s.m./L.dz.s.og.*	O.l.w.*	O.l.w.k.*	O.l.w.k./O.l.w.*	L.dz.s.k./O.l.w.k.*
		N	N	N	%	%	%	%	N	N	%	%
Polsat News	2014_2015	68	19	49	4,2	1,2	27,9	72,1	1615	191	11,8	9,9
	2017_2018	50	20	30	2,9	1,2	40,0	60,0	1730	283	16,4	7,1
Polsat News 2	2014_2015	77	32	45	8,3	3,4	41,6	58,4	928	176	19,0	18,2
	2017_2018	73	33	40	8,6	3,9	45,2	54,8	853	193	22,6	17,1
Superstacja	2014_2015	4	2	2	0,8	0,4		50,0	475	104	21,9	1,9
	2017_2018	34	13	21	4,5	1,7	38,2	61,8	748	158	21,1	8,2
TV Republika	2017_2018	8	3	5	2,3	0,9		62,5	350	38	10,9	7,9
TV Trwam	2014_2015	99	36	63	13,4	4,9	36,4	63,6	738	148	20,1	24,3
	2017_2018	82	28	54	13,1	4,5	34,1	65,9	625	107	17,1	26,2
TVN 24	2014_2015	58	23	35	2,1	0,8	39,7	60,3	2724	328	12,0	7,0
	2017_2018	48	25	23	1,9	1,0	52,1	47,9	2464	405	16,4	6,2
TVP 2	2014_2015	3	1	2	1,7	0,6		66,7	173	46	26,6	2,2
TVP Info	2014_2015	69	29	40	2,6	1,1	42,0	58,0	2638	436	16,5	6,7
	2017_2018	51	12	39	1,9	0,4	23,5	76,5	2716	352	13,0	3,4
Ogółem		724	276	448					18777	2965		

Źródło: badania własne [N=18777].

* Kolumna: L.dz.s.og. – liczba wizyt działaczy społecznych ogółem; L.dz.s.k. – liczba wizyt kobiet zaklasyfikowanych jako działacze społeczni; L.dz.s.m. – liczba wizyt mężczyzn zaklasyfikowanych jako działacze społeczni; L.dz.s.og./O.l.w. – stosunek liczby wizyt działaczy społecznych w ogólnej liczbie wizyt; L.dz.s.k./O.l.w. – stosunek liczby wizyt kobiet zaklasyfikowanych jako działacze społeczni do ogólnej liczby wizyt; L.dz.s.k./L.dz.s.og. – stosunek liczby wizyt kobiet zaklasyfikowanych jako działacze społeczni do liczby wizyt działaczy społecznych; L.dz.s.m./L.dz.s.og. – stosunek liczby wizyt mężczyzn zaklasyfikowanych jako działacze społeczni do liczby wizyt działaczy społecznych; O.l.w. – ogólna liczba wizyt; O.l.w.k. – ogólna liczba wizyt kobiet; O.l.w.k./O.l.w. – stosunek liczby wizyt kobiet do ogólnej liczby wizyt; L.dz.s.k./O.l.w.k. – stosunek liczby wizyt kobiet zaklasyfikowanych jako działacze społeczni do ogólnej liczby wizyt kobiet.

Uzyskane rozkłady w podziale na poszczególne miesiące badania wydają się nie potwierdzać hipotezy na temat związku pomiędzy częstością wizyt działaczy społecznych w objętych zakresem badaniach programach publicystycznych a bieżącymi wydarzeniami dotyczącymi spraw kobiet. Z uzyskanych danych wynika, że w sezonie 2017/2018 udział wizyt działaczy społecznych w ogólnej liczbie wizyt mieścił się w przedziale od 1,2% w czerwcu do 5,8% w marcu, natomiast w sezonie

2014/2015 od 3,3% w czerwcu do 5,2% w lutym. Zauważalne jest zatem znacznie mniejsze zróżnicowanie udziału działaczy społecznych w poszczególnych miesiącach w sezonie 2014/2015 niż sezonie 2017/2018. Odnotowanie najniższego odsetka wizyt działaczy społecznych w obu sezonach w czerwcu może być związane z rozpoczynaniem się w tym miesiącu sezonu wakacyjnego powodującym spadek zainteresowania sprawami społecznymi. Najwyższy odsetek wizyt kobiet zaklasyfikowanych do kategorii działaczy społecznych w sezonie 2017/2018 wystąpił w kwietniu i wyniósł 2,5% a najniższy w czerwcu – 0,3%, z kolei w sezonie 2014/2015 najwyższy poziom wystąpił w marcu – 2,2% a najniższy w styczniu – 0,9%. Można zatem stwierdzić, że udział wizyt działaczek społecznych w ogólnej liczbie wizyt był na tyle nieduży, że trudno jest na tej podstawie wyciągać jednoznaczne wnioski na temat zróżnicowania tego udziału w poszczególnych miesiącach a tym bardziej ich związku z bieżącymi wydarzeniami. Bardziej wyraźne zróżnicowania występują ze względu na udział wizyt kobiet zaklasyfikowanych do kategorii działaczy społecznych w ogólnej liczbie wizyt działaczy społecznych. W sezonie 2014/2015 w styczniu kobiety stanowiły 19,6% ogółu wizyt działaczy społecznych a w marcu 50%. Natomiast w sezonie 2017/2018 w czerwcu stanowiły 30% a w lutym 51,7%, biorąc jednak pod uwagę specyfikę zapraszanych działaczek społecznych (np. zaangażowanych w kwestie relacji polsko-żydowskich czy upamiętniania wydarzeń związanych z holocaustem) trudno znaleźć jednoznaczny związek pomiędzy natężeniem obecności działaczek społecznych w mediach a dziejącymi się wydarzeniami dotyczącymi spraw kobiet.

Tabela 3. Udział kobiet i mężczyzn zaklasyfikowanych jako działacze społeczni w podziale na poszczególne miesiące badania

Sezon	Miesiąc	L.dz.s.og.*	L.dz.s.k.*	L.dz.s.m.*	L.dz.s.og./O.l.w.*	L.dz.s.k./O.l.w.*	L.dz.s.k./L.dz.s.og.*	L.dz.s.m./L.dz.s.og.*	O.l.w.*	O.l.w.k.*	O.l.w.k./O.l.w.*	L.dz.s.k./O.l.w.k.*
		N	N	N	%	%	%	%	N	N	%	%
2017_2018	Wrzesień	36	15	21	3,9	1,6	41,7	58,3	925	148	16,0	10,1
2017_2018	Październik	47	16	31	4,3	1,5	34,0	66,0	1099	197	17,9	8,1
2017_2018	Listopad	37	14	23	3,6	1,3	37,8	62,2	1040	168	16,2	8,3
2017_2018	Grudzień	21	7	14	2,2	0,7	33,3	66,7	934	134	14,3	5,2
2017_2018	Styczeń	24	9	15	2,5	0,9	37,5	62,5	962	162	16,8	5,6
2017_2018	Luty	29	15	14	3,3	1,7	51,7	48,3	877	125	14,3	12,0
2017_2018	Marzec	55	19	36	5,8	2,0	34,5	65,5	942	162	17,2	11,7
2017_2018	Kwiecień	50	23	27	5,4	2,5	46,0	54,0	927	155	16,7	14,8

2017_2018	Maj	37	13	24	4,0	1,4	35,1	64,9	922	160	17,4	8,1	
2017_2018	Czerwiec	10	3	7	1,2	0,3	30,0	70,0	858	125	14,6	2,4	
2014_2015	Wrzesień	39	18	21	4,3	2,0	46,2	53,8	902	147	16,3	12,2	
2014_2015	Październik	38	14	24	3,9	1,4	36,8	63,2	981	134	13,7	10,4	
2014_2015	Listopad	35	13	22	3,9	1,5	37,1	62,9	892	142	15,9	9,2	
2014_2015	Grudzień	32	15	17	3,4	1,6	46,9	53,1	930	154	16,6	9,7	
2014_2015	Styczeń	46	9	37	4,8	0,9	19,6	80,4	963	139	14,4	6,5	
2014_2015	Luty	46	19	27	5,2	2,1	41,3	58,7	891	132	14,8	14,4	
2014_2015	Marzec	44	22	22	4,4	2,2	50,0	50,0	992	148	14,9	14,9	
2014_2015	Kwiecień	35	9	26	3,8	1,0	25,7	74,3	911	132	14,5	6,8	
2014_2015	Maj	31	13	18	3,6	1,5	41,9	58,1	872	147	16,9	8,8	
2014_2015	Czerwiec	32	10	22	3,3	1,0	31,3	68,8	957	154	16,1	6,5	
Ogółem		724	276	448					18777	2965			

Źródło: badania własne [N=18777].

* Kolumna: L.dz.s.og. – liczba wizyt działaczy społecznych ogółem; L.dz.s.k. – liczba wizyt kobiet zaklasyfikowanych jako działacze społeczni; L.dz.s.m. – liczba wizyt mężczyzn zaklasyfikowanych jako działacze społeczni; L.dz.s.og./O.l.w. – stosunek liczby wizyt działaczy społecznych w ogólnej liczbie wizyt; L.dz.s.k./O.l.w. – stosunek liczby wizyt kobiet zaklasyfikowanych jako działacze społeczni do ogólnej liczby wizyt; L.dz.s.k./L.dz.s.og. – stosunek liczby wizyt kobiet zaklasyfikowanych jako działacze społeczni do liczby wizyt działaczy społecznych; L.dz.s.m./L.dz.s.og. – stosunek liczby wizyt mężczyzn zaklasyfikowanych jako działacze społeczni do liczby wizyt działaczy społecznych; O.l.w. – ogólna liczba wizyt; O.l.w.k. – ogólna liczba wizyt kobiet; O.l.w.k./O.l.w. – stosunek liczby wizyt kobiet do ogólnej liczby wizyt; L.dz.s.k./O.l.w.k. – stosunek liczby wizyt kobiet zaklasyfikowanych jako działacze społeczni do ogólnej liczby wizyt kobiet.

*

Chociaż na osiągnięte wyniki mogły mieć wpływ podjęte decyzje w zakresie kodowania danych, to na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że działacze społeczni rzadko goszczą w wieczornych telewizyjnych programach publicystycznych prowadzonych w formie wywiadów. Poza programami emitowanymi w Polsat News 2 oraz TV Trwam wizyty działaczy społecznych stanowiły mniej niż 5% ogółu wizyt w stacjach objętych zakresem badania. Udział kobiet zaklasyfikowanych do kategorii działaczy społecznych był zatem jeszcze niższy, co ogranicza możliwość wyciągania jednoznacznych wniosków na podstawie zebranego materiału empirycznego. Niemniej jednak uzyskane wyniki skłaniają do potwierdzenia hipotezy, że udział kobiet w porównaniu do mężczyzn w objętych zakresem badania programach publicystycznych jest wyższy w przypadku działaczek społecznych niż w przypadku kobiet działających w sferze polityki, co można uznać za odzwierciedlenie tego, że kobiety są zdecydowanie bardziej obecne w sektorze społecznym niż w sferze polityki. Zauważalna jest zarazem prawidłowość, że udział w programach publicystycznych kobiet zajmujących się polityką jak i działających w sektorze społecznym jest niższy niż odsetek posłanek czy działaczek społecznych zatrudnionych w organizacjach pozarządowych, będących członkami zarządów organizacji

pozarządowych czy członkami stowarzyszeń. Bazując na teorii ramowania medialnej sfery publicznej, można zatem wysnuć wniosek, że telewizyjne programy publicystyczne utrwalają czy wręcz wzmacniają patriarchalny model sfery publicznej nawet w odniesieniu do organizacji pozarządowych, w przypadku których męska dominacja nie występuje. Nie można zatem przyjąć tezy, że męska dominacja w telewizyjnych programach publicystycznych stanowi jedynie odzwierciedlenie męskiej dominacji występującej w sferze publicznej. Potwierdzenie znalazła także druga hipoteza wskazująca na odporność mediów na działania informacyjne mające na celu doprowadzenie do zwiększenia udziału kobiet w programach publicystycznych. W obu objętych zakresem badania sezonach odnotowano podobny poziom uczestnictwa działaczek społecznych, a w TVP Info w sezonie 2017/2018 był on nawet znacznie niższy w porównaniu do sezonu 2014/2015. Nie potwierdziła się zatem hipoteza wskazująca na większy udział kobiet w tym działaczek społecznych w programach publicystycznych emitowanych w telewizji publicznej ze względu na pełnioną misję. Zebrany materiał nie pozwolił na jednoznaczne zweryfikowanie zasadności hipotezy odnośnie związku zachodzącego pomiędzy natężeniem uczestnictwa działaczek społecznych w programach publicystycznych a bieżącymi wydarzeniami.

Przeprowadzone badania skłaniają do wyciągnięcia wniosków, że obecność kobiet w telewizyjnych programach publicystycznych jest nieadekwatna w stosunku do ich rzeczywistej roli w przestrzeni społecznej, w tym w sektorze społecznym. Dlatego za słuszny można uznać postulat zgłoszony przez Piotra Pacewicza odnośnie do wprowadzenia w *Ustawie o radiofonii i telewizji* stosownej regulacji prawnej, której wdrożenie mogłoby się przyczynić do wzrostu udziału kobiet w programach publicystycznych. W wyniku takiej regulacji twórcy telewizyjnych i radiowych programów publicystycznych byłiby zobowiązani, by w rozliczeniu kwartalnym udział przedstawicieli każdej z płci wynosił co najmniej 40%¹².

Bibliografia

- Adamiak P., Charycka B., Gumkowska M. (2016). *Kondycja sektora organizacji pozarządowych w Polsce 2015*. Warszawa: Stowarzyszenie Klon/Jawor.
- Bourdieu P. (2009). *O telewizji. Panowanie dziennikarstwa*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Castells M. (2013). *Władza komunikacji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Dobek-Ostrowska B. (2006). *Komunikowanie polityczne i publiczne*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Dobek-Ostrowska B. (2011). *Polski system medialny na rozdrożu. Media w polityce, polityka w mediach*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Dryjańska A., Pacewicz P. (2015). *Chłopcy z placu mediów*, „Gazeta Wyborcza”, nr 8427, 94, s. 4.

12 Piotr Pacewicz, 2016. #MEDIABEZKobiet: Kobiety same są sobie winne? „Krytyka Polityczna”. data publikacji w internecie: 2016-04-14. Źródło: <http://krytykapolityczna.pl/kraj/mediabezkobiet-kobiety-same-sa-sobie-winne/>.

- Goban-Klas T. (2008). *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i internetu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Lippmann W. (2004). *Public opinion*. New York: Dover Publications.
- Pacewicz P. (2016). #Mediabez kobiet: kobiety same są sobie winne? „Krytyka Polityczna”. Data publikacji w internecie: 2016-04-14. Źródło: <http://krytykapolityczna.pl/kraj/media-bezkobiet-kobiety-same-sa-sobie-winne/>.
- Piróg K. (2015). *Dobór gości do wieczornych programów publicystycznych w Telewizji Polskiej jako próba wywierania wpływu na zachowania wyborcze*, „Przestrzeń Społeczna”, nr 10, s. 163–198.
- Piróg K. (2016). *Wiedza o mediach na podstawie kategorii gości zapraszanych do telewizyjnych programów publicystycznych (2014–2015)*, „Media i Społeczeństwo”, nr 6, s. 165–182.

The participation of social activists in selected evening TV news programs

Abstract

The article contains a description of the results of the analysis of presence of female social activists in selected evening current affairs programs published between September 1 2014 and June 30 2015 and between September 1 2017 and June 30 2018. The conducted analyses included a comparison of the level of participation in current affairs programs of women classified as social activists compared to women classified as other categories, especially in the sphere of politics. A comparison has been conducted of the results collected in the 2017–2018 season to the results of the 2014–2015 season, as well as a comparison of the level of participation of social activists according to the TV station, in which the analyzed programs were emitted with a special accent put on comparing the national TV with other stations.

Keywords: current affairs programs, TV, national TV, social activists, creating public discourse, women in public space